

Äidinkieli ja kirjallisuus

7.3. ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS

SUOMI ÄIDINKIELENÄ

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen perustehtävänä on kiinnostuttaa oppilas kielestä, kirjallisuudesta ja vuorovaikutuksesta. Opetuksen tulee perustua yhteisölliseen näkemykseen kielestä: yhteisön jäsenyys ja osallisuus tietoon syntyvät, kun oppii käyttämään kieltä yhteisön tavoin. Opetuksen tulee perustua myös oppilaiden kielellisiin ja kulttuurisiin taitoihin ja kokemuksiin ja tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen viestintään, lukemiseen ja kirjoittamiseen, joiden avulla oppilas rakentaa identiteettiään ja itsetuntoaan. Tavoitteena on, että oppilaasta tulee aktiivinen ja eettisesti vastuullinen viestijä sekä lukija, joka pääsee osalliseksi kulttuurista sekä osallistuu ja vaikuttaa yhteiskuntaan.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa opitaan käsitteitä, joilla kielentää maailmaa ja omaa ajattelua: oppilas saa keinoja todellisuuden jäsentämiseen mutta myös mahdollisuuksia irrota siitä, rakentaa uusia maailmoja ja kytkeä asioita uusiin yhteyksiin.

Äidinkieli ja kirjallisuus on tieto-, taito- ja taideaine, joka saa sisältöineksensä kieli- ja kirjallisuustieteestä sekä viestintätieteistä. Oppiaineen pohjalla on laaja tekstikäsitelmä: tekstit ovat puhuttuja ja kirjoitettuja, kuvitteellisia ja asiatekstejä, sanallisia, kuvallisia, äänellisiä ja graafisia sekä näiden tekstityyppien yhdistelmiä. Opetuksessa on otettava huomioon, että oppilaan äidinkieli on oppimisen perusta: kieli on oppilaalle sekä oppimisen kohde että väline. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävä on suunnitelmallisesti kehittää kieleen pohjautuvia opiskelu- ja vuorovaikutustaitoja. Äidinkielen oppiminen kattaa laajasti kielen osa-alueet ja tehtävät. Opetuksen tulee kehittää tietoa kielestä ja kirjallisuudesta sekä vuorovaikutustaitoja uusissa ja yhä vaativammassa kielenkäyttö- ja viestintätilanteissa.

VUOSILUOKAT 1-2

Vuosiluokkien 1-2 äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen keskeinen tehtävä on jatkaa jo kotona, varhaiskasvatuksessa, erityisesti esiopetuksessa, alkanutta kielen oppimista. Opetuksen tulee olla kokonaisvaltaista, kaikki kielen osa-alueet kattavaa oppilaan arkeen liittyvää suullista ja kirjallista kommunikaatiota, joka tukee oppilaan yksilöllistä kielenoppimista. Opetuksessa on otettava huomioon, että oppilaat voivat olla oppimisprosessissaan hyvin eri vaiheissa.

TAVOITTEET

Oppilaan vuorovaikutustaidot karttuvat

Oppilas

- tottuu koulun vuorovaikutustilanteisiin
- oppii kuuntelemaan keskittyen
- oppii kysymään ja vastaamaan sekä kertomaan omia tietojaan, kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään
- kehittää kielellistä ja fyysistä kokonaisilmaisuaan.

Oppilaan luku- ja kirjoitustaidot kehittyvät

Oppilas

- oppii lukemisen ja kirjoittamisen perustekniikat sekä niiden opettelussa tarpeellisia käsitteitä; hän oppii ymmärtämään harjoittelun sekä säännöllisen lukemisen ja kirjoittamisen merkityksen
- kehittää luku- ja kirjoitustaitoaan, myös medialukutaitoaan, sekä viestintävalmiuksiaan tietoteknisessä oppimisympäristössä
- oppii tarkkailemaan itseään lukijana ja kirjoittajana
- oppii vähitellen omaa tekstiään kirjoittaessaan ottamaan huomioon kirjoitettua kieltä koskevia sopimuksia.

Oppilaan suhde kirjallisuuteen ja kieleen rakentuu Oppilas

- tutustuu kuunnellessaan ja lukiessaan kirjoitettuun kielimuotoon, hänen sana- ja ilmaisuvarastonsa ja mielikuviutuksensa rikastuvat, hän saa aineksia ajatteluunsa ja ilmaisuunsa
- opettelee valitsemaan itseään kiinnostavaa luettavaa ja lukee lukutaitoaan vastaavia kirjoja
- tottuu tarkastelemaan kieltä, sen merkityksiä ja muotoja
- tottuu siihen, että teksteistä puhutaan myös käyttämällä sellaisia käsitteitä kuten äänne, kirjain, tavu, sana, lause, lopetusmerkki, otsikko, teksti ja kuva.

KESKEISET SISÄLLÖT

	1. luokka 7h/ vk	2. luokka 7h/ vk
Vuorovaikutustaidot	<ul style="list-style-type: none">• puhumisen ja kuuntelemisen harjoittelu erilaisissa vuorovaikutustilanteissa• draamaleikkejä (voi integroida myös muihin taideaineisiin)	<ul style="list-style-type: none">• puhumisen ja kuuntelemisen harjoittelu erilaisissa ryhmätilanteissa• draamaleikkejä (voi integroida myös muihin taideaineisiin)

Lukeminen ja kirjoittaminen	<ul style="list-style-type: none"> • lukemista ja kirjoittamista monipuolisesti päivittäin • äänne, kirjain, tavu, sana ja lause • mekaaninen lukeminen • oikean kynäotteen ja tarkoituksenmukaisen kirjoitusasennon opettelu • pienet ja isot tekstauskirjaimet • aakkosjärjestys • oikeinkirjoituksen harjoittelua sanatasolla • harjoitellaan kuvista ja kuvasarjoista kirjoittamista 	<ul style="list-style-type: none"> • lukemista ja kirjoittamista monipuolisesti päivittäin • lause • ymmärtävä lukeminen, tekstien avaamista • pienet ja isot alkukirjaimet • sidosteisen käsialan opettelu • oikeinkirjoituksen harjoittelua lauseissa • harjoitellaan omien tarinoiden kirjoittamista
Kirjallisuus ja kieli	<ul style="list-style-type: none"> • opettajan lukeman kirjallisuuden kuuntelua, kuvien katselua ja vähitellen omatoimista lukemista • keskeistä elämyksellisyys ja lukukokemuksen jakaminen • kirjaston käytön harjoittelua: käynti kaupunginkirjastossa, • koulukirjasto 	<ul style="list-style-type: none"> • itselle sopivien kirjojen lukeminen ja niistä kertominen • kirjallisuuden käsitteistä päähenkilö, tapahtuma-aika ja -paikka sekä juoni • luetun liittämistä omaan elämään, aiemmin luettuun, kuultuun ja nähtyyn • kirjaston käytön harjoittelua: käynti kaupunginkirjastossa, koulukirjasto

HYVÄN OSAAMISEN KRITERIT VUOSILUOKALLE 1

Oppilaan vuorovaikutustaidot ovat kehittyneet niin, että hän

- on tottunut ilmaisemaan itseään suullisesti: hän osaa kertoa pienelle ryhmälle havainnoistaan ja kokemuksistaan niin, että kuulijat pystyvät seuraamaan kerrontaa
- osaa toimia tarkoituksenmukaisesti arkipäivän puhetilanteissa, seuraa opettajan ja muiden oppilaiden kerrontaa ja keskustelua ja pyrkii puhujana vastavuoroisuuteen; keskustelussa hän reagoi kuulemaansa omilla ajatuksillaan ja kysymyksillä
- osallistuu keskittyen ilmaisuharjoituksiin.

Oppilaan luku- ja kirjoitustaito on kehittynyt niin, että hän

- lukee sujuvasti ikäkaudelle sopivia tekstejä ja ymmärtää tekstin pääasiat
- osaa kirjoittaa pienaakkosilla
- osaa kirjoittaa lauseita ja pieniä kertomuksia

Oppilaan suhde kirjallisuuteen ja kieleen on rakentunut niin, että hän

- osaa kuunnella keskittyneesti ja tehdä havaintoja kuulemastaan
- on lukenut ainakin muutaman, lukutaitoaan vastaavan lastenkirjan

HYVÄN OSAAMISEN KRITERIT VUOSILUOKALLE 2

Oppilaan vuorovaikutustaidot ovat kehittyneet niin, että hän

- on tottunut ilmaisemaan itseään suullisesti: hän osaa kertoa pienelle ryhmälle havainnoistaan ja kokemuksistaan niin, että kuulijat pystyvät seuraamaan kerrontaa
- osaa toimia tarkoituksenmukaisesti arkipäivän puhetilanteissa, seuraa opettajan ja muiden oppilaiden kerrontaa ja keskustelua ja pyrkii puhujana vastavuoroisuuteen; keskustelussa hän reagoi kuulemaansa omilla ajatuksillaan ja kysymyksillä
- osallistuu keskittyen ilmaisuharjoituksiin.

Oppilaan luku- ja kirjoitustaito on kehittynyt niin, että hän

- on edennyt alkavan lukemisen vaiheesta perustekniikan vahvistumisen vaiheeseen; hänen lukemisensa on niin sujuvaa, että hän selviää ikäkaudelleen tarkoitettujen tekstien lukemisesta
- on alkanut jo tarkkailla lukiessaan, ymmärtääkö hän lukemaansa; hän pystyy jo tekemään päätelmiä lukemastaan
- osaa ilmaista itseään myös kirjallisesti niin, että hän selviää oman arkensa kirjoittamistilanteista, hän osaa myös käyttää mielikuvitusta kirjoittaessaan

- osaa käsin kirjoittaessaan jo sitoa kirjaimia toisiinsa; hän osaa tuottaa omaa tekstiä myös tietokoneella
- osaa kirjoittaa helppoja ja tuttuja sanoja jo lähes virheettömästi ja on alkanut käyttää lauseissa lopetusmerkkejä ja lauseen alussa isoa kirjainta.

Oppilaan suhde kirjallisuuteen ja kieleen on rakentunut niin, että hän

- etsii itselleen sopivaa ja mieltuisaa luettavaa; hän käyttää lukutaitoaan viihtymiseen ja myös löytääkseen tietoa
- on lukenut ainakin muutamia, lukutaitoaan vastaavia lastenkirjoja, ja hänen medialukutaitonsa riittää ikäkaudelle suunnattujen ohjelmien seuraamiseen käyttämiseen
- pystyy tekemään ikäkaudelleen ominaisia havaintoja kielestä: hän rohkaistuu erittelemään sanojen tavu- ja äännerakennetta, riimittelemään ja pohtimaan sanojen merkityksiä ja muotoja; hän osaa luetella kirjaimet aakkosjärjestyksessä ja osaa käyttää aakkosjärjestyksestä
- on tottunut kielestä ja teksteistä puhuessaan käyttämään opetettuja käsitteitä.

VUOSILUOKAT 3-5

Vuosiluokkien 3-5 äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen keskeinen tehtävä on äidinkielen perustaitojen oppiminen. Opetuksen tavoitteena on sujuvan luku- ja kirjoitustekniikan oppiminen, luetun ymmärtämisen syventäminen ja tiedonhankintataitojen kartuttaminen. Oppilasta ohjataan kuuntelemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan erityyppisiä tekstejä.

Kirjallisuuden lukemisella ja monipuolisella kirjoittamisella on näinä vuosina itseisarvoa, mutta niillä tuetaan myös oppilaan lukutaidon, ilmaisuvarojen, mielikuvituksen ja luovuuden kehittymistä. Oppilasta harjaannutetaan myös oman lukukokemuksen jakamiseen ja käsittelemiseen.

TAVOITTEET

Oppilaan vuorovaikutustaidot karttuvat

Oppilas

- oppii erilaisissa viestintätilanteissa aktiivisen kuuntelijan ja viestijän taitoja; hän rohkaistuu osallistumaan keskusteluihin ja pyrkii ottamaan vastaanottajaa huomioon omassa viestinnässään
- oppii toimimaan tekstiympäristöissä, joissa sanat, kuvat ja äänet ovat vuorovaikutuksessa
- kehittää omaa kerrontaansa ja kokonaisilmaisuaan.

Oppilaan taito tulkita ja hyödyntää erilaisia tekstejä kehittyy

Oppilas

- oppii lukemaan sujuvasti erilaisia tekstejä ja tottuu tarkkailemaan ja arvioimaan itseään lukijana
- tutustuu erilaisiin lukutapoihin ja harjaantuu käyttämään luetun ymmärtämistä parantavia strategioita
- oppii valitsemaan sopivaa luettavaa eri tarkoituksiin ja tottuu pohtimaan ja ilmaisemaan tekstien herättämiä ajatuksia sekä siltaamaan niitä omaan elämäänsä ja ympäristöönsä
- opettelee etsimään tietoa erityyppisistä ikäkaudelleen sopivista lähteistä.

Oppilaan taito tuottaa tekstejä ja hyödyntää niitä eri tarkoituksiin kehittyy

Oppilas

- oppii rakentamaan erilaisia tekstejä sekä suullisesti että kirjallisesti
- kehittää taitoaan ilmaista itseään, hänen sanavarastonsa laajenee ja täsmentyy; hän tottuu arvioimaan omaa ilmaisuaan
- oppii kirjoittamaan sujuvasti käsin, saa kokemuksia erilaisten tekstien tuottamisesta tekstinkäsittelyohjelmalla ja oppii käyttämään viestinnän välineitä.

Oppilaan suhde kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin syvenee

Oppilas

- tutustuu oman maansa ja muitten kansojen kulttuureihin kirjallisuuden, teatterin ja elokuvan keinoin
- lukee paljon ja monipuolisesti lasten- ja nuortenkirjallisuutta ja oppii valitsemaan itselleen kiinnostavaa ja sopivaa luettavaa; hänen positiivinen asenteensa lukemiseen säilyy

- kasvattaa kiinnostustaan kielen toimintaan; hän oppii ymmärtämään kieliopillisen kuvauksen perusasioita ja havaitsemaan ympäristössään puhuttavat eri kielet ja antamaan niille arvon
- oppii perustietoja mediasta ja hyödyntää viestintävälineitä tavoitteellisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

	3. luokka 5h/ vk	4. luokka 5h/ vk	5. luokka 4h/ vk
Kielen tehtävät ja rakenne	<ul style="list-style-type: none"> • sanojen tarkastelua tekstiyhteydessä • puhekielen ja kirjakielen erot • sanojen jako sanaluokkiin alkaa • sanavaraston kartuttaminen • päälausetyypit 	<ul style="list-style-type: none"> • sanojen tarkastelua tekstiyhteydessä • sanaluokat: taivutukset, verbin persoonamuodot 	<ul style="list-style-type: none"> • sanojen tarkastelua tekstiyhteydessä • aikamuodot • sanaluokkien varmistelua ja sijamuotojen aloittelua • lauseenjäsennyksen aloitus (prototyypiset subj. ja pred.)
Kirjallisuus ja kulttuuri	<ul style="list-style-type: none"> • loruja, runoja ja satuja • ääneen lukemista ja kuuntelua • keskeisten kirjallisuuden käsitteiden (juoni, pää- ja sivuhenkilö, tapahtuma-aika ja -paikka) harjoittelua • lukukokemusten jakamista • kirjastovierailut • kirjamääräsuositus vähintään 3 • Lasten Kalevala • kirjallisuuden ja muiden taiteenalojen yhteyksien etsimistä 	<ul style="list-style-type: none"> • loruja, runoja, satuja, tarinoita ja niiden kuuntelua • lukukokemusten jakamista • keskeisten kirjallisuuden käsitteiden (juoni, pää- ja sivuhenkilö, tapahtuma-aika ja -paikka) harjoittelua • kirjaesityksiä • kirjamääräsuositus vähintään 4 • kirjallisuuden ja muiden taiteenalojen yhteyksien etsimistä 	<ul style="list-style-type: none"> • tutustumista eri kirjallisuuden lajeihin • esittelyjä • kuuntelua • lukukokemusten jakamista • keskeisten kirjallisuuden käsitteiden (juoni, pää- ja sivuhenkilö, tapahtuma-aika ja -paikka) harjoittelua • Kalevalan tarinoita • kuunnelmaan tutustumista • kirjamääräsuositus vähintään 4 • kirjallisuuden ja muiden taiteenalojen yhteyksien etsimistä
Vuorovai- kutustaidot	<ul style="list-style-type: none"> • kuuntelemisen taidot • toisten mielipiteiden hyväksyminen ja osallistuminen ohjattuun keskusteluun • omien havaintojen ja ajatusten kertominen muille • ilmaisuharjoituksia 	<ul style="list-style-type: none"> • kuuntelemisen taidot • mielipiteen ilmaiseminen ja perusteleminen • arkielämän puhetilanteet • pieniä esityksiä • ilmaisuharjoituksia 	<ul style="list-style-type: none"> • aktiivinen ja toiset huomioon ottava kuunteleminen • keskustelutaidot • arkielämän puhetilanteet *tilanteeseen sopiva kieli
Tiedon-hallinta- taidot	<ul style="list-style-type: none"> • aakkostaminen • pääkohtien etsiminen asiatekstistä • tiedon liittäminen omiin kokemuksiin • kuvien tulkinta tiedon avaajana • eri tietolähteisiin tutustuminen ja tiedon esittäminen omin sanoin 	<ul style="list-style-type: none"> • aakkostaminen • kirjaston käyttö • sisällysluettelon käyttö • yksinkertainen tiedonhaku tietoverkoista • tietokirjojen käyttö • muistiinpanojen tekeminen 	<ul style="list-style-type: none"> • silmäilevä lukeminen • tiedonhaun harjoittelua: tietokirjojen ja -verkon käyttö • lähdekritiikki • kirjaston käyttö

Tekstin- ymmärtäminen	<ul style="list-style-type: none"> • keskittyvän ja ymmärtävän kuuntelun harjoittelua • lukemisen perustekniikan vahvistaminen: sujuvuus, nopeus ja eläytyminen • luetun ymmärtäminen: päätelmät, kokemukset, yleistieto, tieto kielestä • erilaisten tekstien lukeminen: oman lukukokemuksen jakaminen ja käsitteleminen • eri tekstien vertaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • keskittyvän ja ymmärtävän kuuntelun harjoittelua • lukemisen strategioita: ennakointi • sanavaraston laajentaminen • ajatuskartan käytön ja laadinnan harjoittelu • eri tekstien vertaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> • keskittyvän ja ymmärtävän kuuntelun harjoittelua • sopivan lukemisen valitseminen eri tarkoituksiin: lukemista paljon ja monipuolisesti (huvi ja hyöty) • pääasioiden erottaminen yksityiskohdista: tiivistäminen, väliotsikointi, muistiinpanojen tekeminen, kysymysten esittäminen, päätelmien tekeminen • eri tekstien vertaaminen • sanomalehteen tutustuminen
Puhuminen ja kirjoittaminen	<ul style="list-style-type: none"> • äänenkäytön selkeyttäminen • tukisanalistan laatiminen ja käyttö • kontaktin ottaminen yleisöön • kirjoittamisen päivittäinen harjoittaminen: motorinen vahvistaminen, kirjainten sitominen ja sujuvuus • oikeinkirjoituksen perussäännöt: iso ja pieni alkukirjain, erisnimet, yhdyssanat ja loppuväli-merkit • itsensä ilmaiseminen kirjallisesti 	<ul style="list-style-type: none"> • äänenkäytön selkeyttäminen • tukisanalistan laatiminen ja käyttö • kontaktin ottaminen yleisöön • erilaisten tekstien rakentaminen • tutun asian selostaminen ja kuvaaminen • kirjoitelman suunnitteleminen, muokkaaminen ja viimeistely (palautteen pohjalta) • tekstinkäsittelyohjelmien käyttäminen kirjoitelmien viimeistelyssä • käsialakirjoitusta kaikessa kirjoittamisessa • oikeinkirjoituksen perussäännöt: pilkku ja vuorosanaviiva 	<ul style="list-style-type: none"> • äänenkäytön selkeyttäminen • tukisanalistan laatiminen ja käyttö • kontaktin ottaminen yleisöön • havainnollistava esitys • hankittujen tietojen koonti tekstiksi • juonellinen kertomus: otsikointi ja kappalejako • sanavaraston monipuolinen käyttö • säännöllinen kirjoittaminen eri tarkoituksiin • käsialakirjoitusta

HYVÄN OSAAMISEN KRITTEERIT VUOSILUOKALLE 3

Oppilaan vuorovaikutustaidot ovat kehittyneet niin, että hän

- on tottunut ilmaisemaan itseään suullisesti: hän osaa kertoa ryhmälle havainnoistaan ja kokemuksistaan niin, että kuulijat pystyvät seuraamaan kerrontaa
- seuraa opettajan ja muiden oppilaiden kerrontaa ja keskustelua: hyväksyy toisten mielipiteet ja osaa ilmaista omat, eriävätkin mielipiteensä
- osallistuu keskittyen ilmaisuharjoituksiin

Oppilaan taito tulkita ja hyödyntää erilaisia tekstejä on kehittynyt niin, että hän

- lukee sujuvasti ikäkaudelleen sopivia tekstejä
- ymmärtää lukemansa: osaa tehdä siitä päätelmiä ja yhdistää päätelmiinsä omia tietojaan ja kokemuksiaan
- osaa ohjatusti etsiä tietoa ikäkaudelleen sopivista teksteistä

Oppilaan taito tuottaa tekstejä ja hyödyntää niitä eri tarkoituksiin on kehittynyt niin, että hän

- osaa rakentaa erilaisia tekstejä sekä suullisesti että kirjallisesti
- osaa ilmaista itseään eri tilanteissa
- osaa kirjoittaa sujuvasti sidosteisella käsialalla

Oppilaan suhde kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin on kehittynyt niin, että hän

- osaa valita itselleen kiinnostavaa luettavaa
- tuntee päälausetyyppit
- ymmärtää sanojen jakautuvan sanaluokkiin merkityksen perusteella
- on lukenut ainakin kirjamääräsuosituksen verran kirjoja

HYVÄN OSAAMISEN KRITTEERIT (8) VUOSILUOKALLE 4

Oppilaan vuorovaikutustaidot ovat kehittyneet niin, että hän

- on tottunut ilmaisemaan itseään suullisesti: hän osaa kertoa ryhmälle havainnoistaan ja kokemuksistaan niin, että kuulijat pystyvät seuraamaan kerrontaa
- seuraa opettajan ja muiden oppilaiden kerrontaa ja keskustelua: hyväksyy toisten mielipiteet ja osaa ilmaista omat, eriävätkin mielipiteensä
- osallistuu keskittyen ilmaisuharjoituksiin

Oppilaan taito tulkita ja hyödyntää erilaisia tekstejä on kehittynyt niin, että hän

- lukee sujuvasti ikäkaudelle sopivia tekstejä
- osaa käyttää lukemisen ymmärtämistä parantavia strategioita
- osaa vartailla erilaisia tekstejä

Oppilaan taito tuottaa tekstejä ja hyödyntää niitä eri tarkoituksiin on kehittynyt niin, että hän

- osaa rakentaa erilaisia tekstejä sekä suullisesti että kirjallisesti
- osaa suunnitella kirjoitelmansa ja muokata ja viimeistellä sitä saamansa palautteen pohjalta
- osaa kirjoittaa sujuvasti sidosteisella käsialalla
- osaa käyttää vuorosanaviivastoa kirjoitelmissa

Oppilaan suhde kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin on kehittynyt niin, että hän

- ymmärtää kirjallisuuden keskeisten käsitteiden merkityksen
- on lukenut ainakin kirjamääräsuosituksen verran kirjoja
- osaa sanaluokkien taivutuksia ja verbin persoonamuodot

HYVÄN OSAAMISEN KRITTEERIT (8) VUOSILUOKALLE 5

Oppilaan vuorovaikutustaidot ovat kehittyneet niin, että hän

- rohkenee ilmaista itseään sekä suullisesti että kirjallisesti erilaisissa tilanteissa ja haluaa kehittää ilmaisu- ja vuorovaikutustaitojaan; hän osaa käyttää puheenvuoron keskustelutilanteessa
- kertoo ja kuvailee omia havaintojaan ja ajatuksiaan sekä vertailee niitä toisten havaintoihin; hän pystyy jo omassa viestinnässään jonkin verran ottamaan huomioon viestintätilanteen ja -välineen ja pyrkii siihen, että hänen oma viestinsä on ymmärrettävä ja saavuttaa vastaanottajan
- osaa kuunnella toisten ajatuksia ja osaa myös muodostaa omia mielipiteitä ja pyrkii perustelevaan niitä; hän on tottunut arvioimaan kuulemaansa ja lukemaansa
- osaa tehdä puhutussa ja kirjoitetussa tekstissä käytetyistä keinoista viestin sisältöä ja viestintätilannetta koskevia päätelmiä
- pystyy pitämään tutulle yleisölle pienimuotoisen, selkeän suullisen esityksen; hän osallistuu aktiivisesti ilmaisuharjoituksiin.

Oppilaan taito tulkita ja hyödyntää erilaisia tekstejä on kehittynyt niin, että hän

- on saavuttanut sujuvan peruslukutaidon
- osaa käyttää luetun ymmärtämistä parantavia strategioita
- tuntee tiedonhankinnan päävaiheet
- on tottunut käyttämään kirjastoa ja pystyy etsimään tarvitsemaansa tietoa painetuista ja sähköisistä lähteistä
- löytää pääasiat, myös teksteistä, joissa on sanoja, ääntä ja kuvia

- erottaa mielipiteen ikäisilleen sopivasta tekstistä ja pohtii tekstin luotettavuutta ja merkitystä itselleen
- käyttää lukutaitoaan sekä hyödykseen että huvikseen.

Oppilaan taito tuottaa tekstejä ja hyödyntää niitä eri tarkoituksiin on kehittynyt niin, että hän

- osaa tuottaa kirjallisesti ja suullisesti erilaisia tekstejä kuten kertomuksen, kuvauksen ja ohjeen
- suunnittelee jaideoi tekstinsä sisältöä ja pystyy rakentamaan tietoon, kokemukseen ja mielikuvitukseen perustuvia tekstejä; hänen kirjoitelmissaan on havaittavissa kirjoittajan oma ääni ja laajeneva sanavarasto
- ymmärtää lauserakenteiden ja kappalejaon merkityksen tekstin jäsentämisessä ja osaa käyttää tietoaan kronologisesti etenevää tekstiä suunnitellessaan ja tuottaessaan; hän osaa käyttää teksteissään vaihtelevasti erimittaisia lauseita ja yhdistää niitä melko sujuvasti
- osaa tekstata, ja hänelle on kehittynyt luettava sidosteinen käsiala
- osaa tuottaa tekstiä myös tekstinkäsittelyohjelmilla
- hallitsee oikeinkirjoituksesta perusasiat ison ja pienen alkukirjaimen käytössä ja yhdyssanojen muodostamisessa, käyttää oikein lopetusmerkkejä ja on tottunut käyttämään myös muita välimerkkejä.

Oppilaan suhde kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin on kehittynyt niin, että hän

- hyödyntää kielellisiä havaintojaan ja taitojaan omien ja muiden tekstien ymmärtämisessä ja tuottamisessa
- on tottunut tarkastelemaan tekstiä kokonaisuutena ja erottelemaan sen osia, osaa etsiä ja luokitella tekstien sanoja eri perusteiden ja ryhmitellä sanoja merkityksen ja taivutuksen perusteella sanaluokkiin
- tietää, että verbeillä voi ilmaista aikaa ja persoonaa
- hahmottaa yksinkertaisen tekstin lauseista subjektin ja predikaatin sekä hahmottaa lauseen tekstin osaksi
- tuntee puhutun ja kirjoitetun kielimuodon eroja ja hyödyntää niiden työnjakoa jo omissa ilmaisussaan
- on lukenut luokan yhteiset kokonaisteokset, runsaasti lyhyitä tekstejä ja erilaisia valinnaisia kirjoja ja työstänyt niitä eri menetelmin
- pystyy valitsemaan itselleen mieluista luettavaa ja osaa kuvailla itseään lukijana; hän laajentaa lukemalla tietämystään, saa elämyksiä ja kehittää mielikuvitustaan
- on tutustunut myös elokuvan, teatterin ja muun median keinoin rakennettuun fiktion.

VUOSILUOKAT 6-9

Vuosiluokilla 6-9 äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen ydintehtävä on laajentaa oppilaan tekstitaitoja lähipiirissä tarvittavista taidoista kohti yleiskielen ja oppilaalle uusien tekstilajien vaatimuksia.

Pyrkimys on, että oppilas tulee entistä tietoisemmaksi tavoitteistaan ja itsestään kielenkäyttäjänä. Hän kehittyy tekstien erittelijänä ja kriittisenä tulkitsijana ja pystyy tuottamaan erityyppisissä viestintätilanteissa tarvitsemiaan tekstejä. Opetuksen tehtävänä on kannustaa oppilasta lukemaan ja arvioimaan kirjallisuutta, myös erilaisia median tekstejä. Opetus ohjaa oppilasta hankkimaan yleissivistävää tietoa kirjallisuudesta ja innostaa häntä tutkimaan kieltä.

TAVOITTEET

Oppilaan vuorovaikutustaidot karttuvat

Oppilas

- kehittää viestintävalmiuttaan ja tilannetajuun
- harjaantuu toimimaan puhujana, lukijana ja kirjoittajana tavoitteellisesti, eettisesti ja vuorovaikutussuhdetta rakentaen erilaisissa viestintäympäristöissä koulussa ja sen ulkopuolella
- pyrkii suojelemaan vuorovaikutukselle myönteistä ilmapiiriä ja tottuu siihen, että on erilaisia näkemyksiä ja tapoja osallistua vuorovaikutukseen.

Oppilaan taito tulkita ja hyödyntää erilaisia tekstejä kehittyy

Oppilas

- harjaantuu aktiiviseksi ja kriittiseksi lukijaksi ja kuulijaksi; hänen tulkitsevat ja arvioivat luku- ja kuuntelutaitonsa kehittyvät
- kehittää tekstityyppien ja tekstilajien tuntemustaan ja tottuu ennakoimaan, millaista luku-, kuuntelu- tai tiedonhankintatapaa tekstilaji ja tavoite edellyttävät
- tottuu tiedonhankinnan ja -käytön prosessiin ja oppii käyttämään monenlaisia lähteitä.

Oppilaan taito tuottaa tekstejä ja hyödyntää niitä eri tarkoituksiin kehittyy

Oppilas

- kehitty monipuoliseksi ja omaääniseksi tekstien tekijäksi, joka osaa hyödyntää oppimaansa kielitietoa puhuessaan ja kirjoittaessaan
- rohkaistuu tuomaan esille ja perustelevaan näkemyksiään sekä kommentoimaan rakentavasti muiden ajatuksia
- tottuu suunnittelemaan viestintäänsä ja etenemään tavoitteellisesti puhe- ja kirjoitustehtävissään
- oppii ottamaan huomioon tilanteen, viestintävälineen ja vastaanottajan teksteissään.

Oppilaan suhde kieleen, kirjallisuuteen ja muuhun kulttuuriin syvenee

Oppilas

- oppii perustietoa omasta äidinkielestään, sen rakenteesta, vaihtelusta ja muuttumisesta
- monipuolistaa lukuharrastustaan; hänen kirjallisuudentuntemuksensa syvenee, ja hän oppii tuntemaan Suomen kirjallisuuden vaiheita ja eri maiden klassikkoja
- saa lisää kokemuksia teatterin ja elokuvan ilmaisukeinoista
- saa käsityksen median ja tekstien mahdollista tuottaa mielikuvia, muokata maailmankuvaa ja ohjata ihmisten valintoja
- saa mahdollisuuksia avartaa esteettistä kokemusmaailmaansa; hänen eettinen tietoisuutensa vahvistuu, ja hänen näkemyksensä kulttuureista laajenee
- kasvaa suvaitsevaiseksi erilaisia kielenpuhujia kohtaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

	6. luokka 5h/ vk	7. luokka 3h/ vk	8. luokka 3h/ vk	9. luokka 3h/ vk
Kielen rakenne ja tehtävät	lauseenjäsennystä: objekti - sijamuodot - sanaston rakentuminen - puhekieli (murteet, slangi)	kielentuntemuksen kertausta tarpeen mukaan (sanaluokat, verbien ja nominien taivutus perusvälimerkkien kertaus oikeinkirjoitusta puhekieli ja yleiskieli	verbioppia: modukset lauseenjäsennystä oikeinkirjoituksen harjoittelua	verbioppia: nominaalimuodot suomen kielen ominaispiirteet ja muuttuminen; vertailua muihin kieliin kielisukulaiset kielen vaihtelu (murteet, slangi, kieli eri ikäkausina) maailman kielet kielenhuoltoa ja tyylioppia
Kirjallisuus ja kulttuuri	kirja- ja kirjailijaesittelyjä (esim. kirjat elokuvina) kirjallisuuden käsitteet novelleihin tutustuminen näytelmään tutustuminen Aleksis Kivi kirjamääräsuositus vähintään 4 teatteri- ja elokuvakokemusten hankkimista, kokemusten erittelyä ja jakamista	minä lukijana kirjallisuuden peruskäsitteitä kirjallisuuden lajeihin tutustumista: esim. runot, sadut kirjamäärä-suositus vähintään 4 teatteri- ja elokuvakokemusten hankkimista, kokemusten erittelyä ja jakamista	kirjallisuuden lajeihin tutustumista: pakina, novelli, näytelmä ja romaani erityyppiseen kirjallisuuteen tutustumista: fantasia, nuortenkirjat, viihdeklassikot, dekkarit kirjamääräsuositus vähintään 4 teatteri- ja elokuvakokemusten hankkimista, kokemusten erittelyä ja jakamista	tekstien tyyllinen pääjako: romanttisten, realististen ja modernististen tekstien tuntomerkkejä Suomen kirjallisuuden vaiheita Seitsemän veljestä ja muita klassikoita kaunokirjallisten tekstien tulkintaa ja analysointia suomalaista kansanperinnettä ja Kalevala kirjamääräsuositus vähintään 4 teatteri- ja elokuvakokemusten hankkimista, kokemusten erittelyä ja jakamista
Vuorovai- kutustaidot	aktiivinen ja toiset huomioon ottava kuunteleminen keskustelutaidot kohteliaan, kuulijan huomioonottavan ilmaisun opettelua oman esityksen suunnittelu, pitäminen ja arviointi improvisointi	puheviestinnän perustaitojen ylläpitoa kohteliaan, kuulijan huomioonottavan ilmaisun opettelua draamaleikkejä omien luku-, viestintä- ja mediankäyttötottumusten sekä -taitojen arviointia	kohteliaan, kuulijan huomioonottavan ilmaisun opettelua omien luku-, viestintä- ja -- mediankäyttötottumusten sekä -taitojen arviointia vaikuttamaan pyrkivä viestintä perustellun mielipiteen esittäminen väittely	kohteliaan, kuulijan huomioonottavan ilmaisun opettelua omien luku-, viestintä- ja mediankäyttötottumusten sekä -taitojen arviointia viestintätaitojen vahvistaminen tilanteen, vastaanottajan ja viestintävälineen huomioon ottaminen

Tiedonhallintataidot	silmäilevä lukeminen fakta ja lähteiden luotettavuus tiedonhankinnan suunnittelu yksinkertaiset lähdemerkinnät tietokirjojen ja -verkon käyttö muistiinpanot	kirjaston käyttö tiedonhankinnassa: tietokirjat ja internet, muistiinpanojen tekeminen ja lähdemerkintöjen tekeminen	tarkoituksenmukaisten tiedonhankintataitojen vahvistaminen netiketti referointi (yhteistyö reaaliaineiden kanssa)	opittuja taitoja syvennetään kriittisyys ja soveltaminen lähteen ilmoittaminen ja lainaamisen eri tavat
Tekstin ymmärtäminen	ymmärtävän ja arvioivan kuuntelun harjoittelu puheen, kirjoituksen ja kuvan tulkintaa kriittinen lukeminen eri tekstilajien tunnistaminen eri tekstityyppien tarkastelua kaunokirjallisissa ja asiateksteissä eläytyvä lukeminen media- ja verkkotekstien lukeminen mielipiteiden ja maailmankuvan muodostuminen	ymmärtävän ja arvioivan kuuntelun harjoittelu puheen, kirjoituksen ja kuvan tulkintaa kirja-analyysin harjoittelua (kirjallisuuden peruskäsitteet) medialukutaitoa (esim. uutinen, sarjakuva ja elokuva)	ymmärtävän ja arvioivan kuuntelun harjoittelu puheen, kirjoituksen ja kuvan tulkintaa monipuolinen lukeminen (kirjat, lehdet, sarjakuvat, tekstiviestit, sähköposti) kriittinen lukutaito erityyppisten tekstien tunnistaminen media: vaikuttaminen (internet, mainonta)	ymmärtävän ja arvioivan kuuntelun harjoittelu puheen, kirjoituksen ja kuvan tulkintaa kirjallisuudentuntemuksen syventäminen taito tulkita ja käyttää erilaisia kaunokirjallisia tekstejä ja asiatekstejä
Kirjoitus-taito	kirjoitetun kielen lause- ja virketajun kehittämistä kirjoitelman suunnittelu opitun kielitiedon hyödyntäminen ja kappalejako yleis- ja kirjakielen harjoittelemisen erilaisissa teksteissä ilmaisukeinojen monipuolistamista perusteltu mielipide tietotekniikan hyödyntäminen kirjoittamisessa käsiala-kirjoittaminen	kirjoitetun kielen lause- ja virketajun kehittämistä kirjoitelman ulkoasu erilaisten tekstityyppien harjoittelua: kuvaus, kertomus, uutinen, selostus, ohje) ilmaisukeinojen monipuolistamista tekstien tekemistä sekä käsin että tekstinkäsittely-ohjelmilla	kirjoittamisen tekniikan varmentamista kirjoitetun kielen lause- ja virketajun kehittämistä asiakirjoittamisen harjoittelua, esim. mielipideteksti elokuva- ja kirja-arvosteluja tekstien tekemistä sekä käsin että tekstinkäsittely-ohjelmalla (vakioasettelumalli)	kirjoitetun kielen lause- ja virketajun kehittämistä tarkoituksenmukaisen ja persoonallisen tyylin kehittämistä asiakirjoittamisen varmentamista sanataidekokeiluja tekstien tekemistä sekä käsin että tekstinkäsittely-ohjelmalla

HYVÄN OSAAMISEN KRITTEERIT (8) VUOSILUOKALLE 6

Oppilaan vuorovaikutustaidot ovat kehittyneet niin, että hän

- osaa ilmaista itseään sekä suullisesti että kirjallisesti eri tilanteissa: osaa käyttää puheenvuoron keskustelutilanteissa
- kertoo ja kuvailee omia havaintojaan ja ajatuksiaan ymmärrettävästi sekä vertailee niitä toisten havaintoihin
- ottaa huomioon viestinnässään viestintätilanteen ja -välineen
- osaa arvioida kuulemaansa ja lukemaansa
- pystyy pitämään tutulle yleisölle pienimuotoisen, selkeän suullisen esityksen, osallistuu aktiivisesti ilmaisuharjoituksiin

Oppilaan taito tulkita ja hyödyntää erilaisia tekstejä on kehittynyt niin, että hän

- lukee sujuvasti
- osaa käyttää luetun ymmärtämistä parantavia strategioita
- kykenee itsenäiseen tiedonhankintaan
- löytää pääasiat erilaisista teksteistä
- erottaa mielipiteen ja faktan tekstistä
- käyttää lukutaitoaan sekä hyödykseen että huvikseen

Oppilaan taito tuottaa tekstejä ja hyödyntää niitä eri tarkoituksiin on kehittynyt niin, että hän

- osaa tuottaa kirjallisesti ja suullisesti erilaisia tekstejä kuten kertomuksen, kuvauksen, ohjeen ja mielipiteen
- kirjoittaa suunniteltuja, monipuolisia tekstejä
- osaa tuottaa selkeää, vaihtelevaa ja kronologisesti etenevää tekstiä, jota rytmittää kappalejako
- osaa tekstata ja tuottaa sidosteista käsialaa sujuvasti
- osaa tuottaa tekstiä tekstinkäsittelyohjelmalla
- hallitsee oikeinkirjoituksen perusasiat ison ja pienen alkukirjaimen käytössä ja yhdyssanojen muodostamisessa, käyttää oikein lopetusmerkkejä ja muita välimerkkejä

Oppilaan suhde kieleen, kirjallisuuteen ja kulttuuriin on kehittynyt niin, että hän

- tunnistaa prototyyppiset lauseenjäsenet: subjekti, predikaatti, objekti
- hallitsee verbien aika- ja persoonamuodot
- tuntee ja osaa käyttää kirjallisuuden keskeisiä käsitteitä
- on lukenut vähintään kirjamääräsuosituksen verran kirjoja
- osaa tarkastella tekstiä kokonaisuutena ja erotella siitä osia
- osaa omassa ilmaisussaan käyttää oikein puhuttua ja kirjoitettua kieltä